

УДК 338.314:636.03

Г. В. Табацкова,

к. е. н., доцент кафедри економіки підприємств,

Миколаївський національний аграрний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7306-4270>

І. С. Поточилова,

асистент кафедри економіки підприємств,

Миколаївський національний аграрний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7785-4053>

А. В. Ткачук,

аспірант, Миколаївський національний аграрний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3797-4303>

DOI: 10.32702/2306-6792.2024.6.143

АНАЛІЗ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА У МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

H. Tabatskova,

PhD in Economics, Associate Professor of the Department of business economics, Mykolayiv National Agrarian University

I. Potochylova,

Assistant of the Department of business economics, Mykolayiv National Agrarian University

A. Tkachuk,

Postgraduate student, Mykolayiv National Agrarian University

ANALYSIS OF CROP PRODUCTION IN THE MYKOLAIV REGION

У статті проведено аналіз стану виробництва продукції рослинництва у Миколаївській області. Дослідження показало, що Миколаївщина повністю забезпечує власні потреби у виробництві продукції сільського господарства. Внесок області в загальнодержавне виробництво зернових культур складає 5–6%, соняшнику — 7% та більше 3% овочів, молока та яєць — 2,4%. Крім того, сприятливі природно-кліматичні умови та забезпеченість трудовими ресурсами створюють передумови отримання високих урожаїв. За результатами дослідження встановлено, що істотно змінилися співвідношення в обсягах виробництва за категоріями господарств області. Якщо у 2010 р. на сільськогосподарських підприємствах вироблялося близько половини продукції, то у 2020 р. на їхню частку припадало майже дві треті. Ця категорія господарств (в тому числі фермерські господарства) стала основною у виробництві продукції сільського господарства.

The article examines the conditions and factors of crop production in the Mykolayiv region. Taking into account modern trends, we believe that the agricultural sector, in particular, the production of plant products, is a strategic branch of the national economy, as it is a factor of the country's food security.

Favorable natural and climatic conditions and provision of labor resources create prerequisites for obtaining high yields of grain crops, corn, soybeans, sunflower seeds and fodder crops. Mykolayiv Oblast fully provides for its own needs in the production of agricultural products. The contribution of the region to the national production of grain crops is 5–6%, sunflower — 7% and more than 3% of vegetables, milk and eggs — 2.4%.

The ratio of production volumes by categories of farms in the region has changed significantly. If in 2010 agricultural enterprises produced about half of the products, in 2020 their share accounted for almost two thirds. This category of farms (including farms) became the main one in the production of agricultural products.

Thus, a significant part of the resources is used for the production of plant products in agricultural enterprises of the region, but their share in the total volume has a tendency to decrease, which indicates a relative reduction in the size of the industry in the Mykolayiv region.

At the same time, in the analyzed period, the main part of the profit from agricultural production in the considered category of farms was received from the production of plant products, which indicates the importance of the field of plant production for the development of agricultural production.

The production of plant products remains the main branch of agricultural production in the Mykolayiv region. On average, in 2018—2020, it accounted for more than 86.4% of the gross output of agriculture, most of which is produced by agricultural enterprises, including farms.

Crop production is currently the most profitable type of agricultural production. The sale of crop products allows agricultural organizations to get the main part of the profit.

Despite the favorable conditions for the cultivation of crops, the important importance they have for the development of agriculture, their relative size has been decreasing in recent years, which is a negative trend.

Ключові слова: рослинництво, галузь, культура, ресурси, сільське господарство. Виробництво.

Key words: plant growing, industry, culture, resources, agriculture. production.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Сільське господарство є однією з основних галузей економіки України. Для його розвитку в нашій країні є досить сприятливі умови. Оцінюючи фактор впливу на стан виробництва продукції рослинництва в Україні звернемося до оцінки кафедри рослинництва ім. О. І. Зінченка Уманського НУС, в дослідженнях якого роблять акцент на сезонності цієї галузі, як важливої особливості рослинництва. Науковці вважають, що необхідно враховувати екологічні та біологічні особливості сільськогосподарських культур при їх розміщенні в системі землекористування. Зокрема, польові культури здатні рости і давати врожай тільки у безморозний період [1]. Для прикладу, тривалість безморозного періоду в нашій країні, залежно від зони, коливається від 130—140 до 180—190 днів, а в Західній Європі ці коливання становлять 190—240 днів; сума активних температур в Україні складає 2000—4000°C, а в Європі — 2500—6500°C; опадів відповідно — 320—600 і 900—1000 мм. Тобто для забезпечення стабільної врожайності зокрема зернових на рівні 60—80 ц/га на всій площі в Україні потрібно принаймні 600—700 мм опадів. У середньому ж їх випадає дві третини від необхідної кількості, а в Європі — в кращому разі половина. У зв'язку з цим площа ріллі в Україні, де можна вирощувати сталі врожаї, не перевищує 20 % загальної, тоді як у Європі — 70—80 % [2].

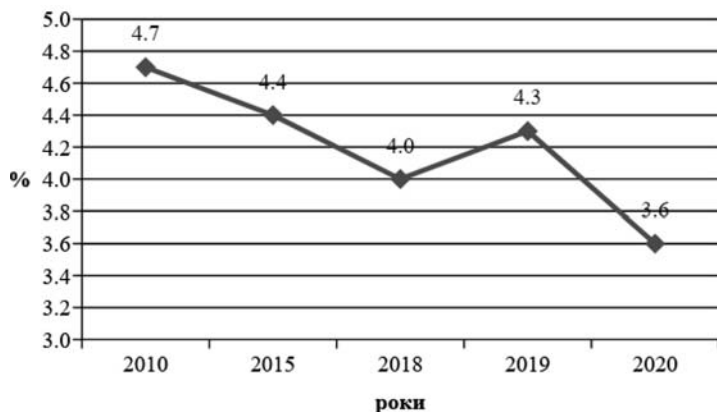
Враховуючи сучасні тенденції вважаємо, що агросектор, зокрема виробництво продукції рослинництва є стратегічною галуззю національної економіки, оскільки є фактором продовольчої безпеки держави. Проте аналізу та вживання запобіжних заходів потребує переорієнтація сільгоспвиробників на вирощування культур, які, з економічної точки зору вигідні, проте при цьому досить часто спрощується структура посівних площ та порушуються агротехнічні умови. Усе це змушує звернути увагу на умови виробництва продукції рослинництва.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

У працях вітчизняних дослідників умови виробництва сільськогосподарської продукції, зокрема рослинництва, присвячено достатньо багато досліджень: В. Г. Андрійчука [2], Т. Я. Іваненко [3], В. С. Кушнірука [4], І. І. Червена [5], О. В. Шебаніної [5], та багато інших. Наукові розвідку у даній сфері здійсненні з метою висвітлення економічної ефективності виробництва агропродукції. Однак коло питань щодо факторів впливу на умови виробництва продукції рослинництва потребують додаткового вивчення, особливо на регіональному рівні.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Аналіз умов та факторів виробництва продукції рослинництва у Миколаївській області.

Рис. 1. Питома вага Миколаївської області у виробництві продукції рослинництва в Україні

Джерело: побудовано з використанням даних [8].

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

У Миколаївській області родючі землі представлені у північній частині звичайними чорноземами, на півдні вони змінюються південними чорноземами і темно-каштановими, слабо— і середньосолонцюватими чорноземами, розташованими в зоні помірно континентального клімату. Літо спекотне, вітряне, з частими "суховіями"; середня температура найтеплішого місяця (липня) +23...+21°C. Зима малосніжна, порівняно нехолодна. Річна кількість опадів коливається від 300—350 мм на півдні до 450 мм на півночі. Вегетаційний період в середньому близько 210 діб [6].

Сприятливі природно-кліматичні умови та забезпеченість трудовими ресурсами створюють передумови отримання високих урожаїв зернових культур, кукурудзи, сої, соняшнику на насіння і кормових культур. Потенційні можливості розвитку рослинництва є позитивним фактором у розвитку тваринництва, найважливішими галузями якого є скотарство, свинарство і птахівництво.

Миколаївщина повністю забезпечує власні потреби у виробництві продукції сільського господарства. Внесок області в загальнодержавне виробництво зернових культур складає 5—6%, соняшнику — 7% та більше 3% овочів, молока та яєць — 2,4%. На теренах Миколаївської області ефективно пра-

цюють такі передові підприємства сільськогосподарської галузі України, як група компаній "Агрофьюжн", АП "Благодатненський птахопром", СТОВ "Промінь", ВАТ "Зелений Гай", ПАТ "Коблево", фермерське господарство "Владам", ТОВ СГВП "Агрофлагман", СВК "Агрофірма "Миг-Сервіс-Агро", ТОВ "С-Росток", ТОВ СВФ "Агросоюз", ТОВ СП "Нібулон" та інші [7].

На рис. 1 представлено динаміку виробництва продукції рослинництва у Миколаївській області до загального показника по Україні.

Аналіз виробництва продукції сільського господарства, зокрема рослинництва, дозволяє визначити значення галузі у розвитку сільськогосподарського виробництва. Як можна пересвідчитись (рис. 1) питома вага продукції рослинництва у Миколаївській області останніми роками постійно знижується, крім показника 2019 р., коли результат майже досяг рівня 2015 р. (4,3%). У 2020 р. питома вага виробництва продукції рослинництва у регіоні складала тільки 3,6 відсотки від загального показника по країні.

Водночас питома вага галузі перевищує виробництво продукції тваринництва (рис. 2), а отже рослинництво, як і раніше, відіграє найважливішу роль у розвитку сільськогосподарського виробництва області.

Зіставляючи обсяги валових зборів виробництва продукції рослинництва (табл. 1) можна відзначити, що у 2020 році виробництво зернових та зернобобових культур найменше за період з 2015 р., а найбільші валові збори зерна зафіксовано у 2019 р., темп росту порівняно з 2000 р. складає 340,6%, а 2018 р. — 117,4%.

Рис. 2. Структура продукції сільського господарства Миколаївської області

Джерело: побудовано з використанням даних [8].

Таблиця 1. Динаміка валових зборів продукції рослинництва у Миколаївській області, тис. т

Культури	Роки						
	2000	2005	2010	2015	2018	2019	2020
Культури зернові та зернобобові	921,3	1763,4	2200,7	2896,4	2673,4	3137,9	2362,1
Темп росту, %	X	191,4	124,8	131,6	92,3	117,4	75,3
Соняшник	235,6	313,3	439,0	729,5	801,1	773,7	509,3
Темп росту, %	X	132,9	140,1	166,2	109,8	96,6	65,8
Культури овочеві	174,1	266,7	354,1	483,0	515,6	478,5	575,3
Темп росту, %	X	153,2	132,8	136,4	106,7	92,8	120,2
Кормові культури	1070,6	679,3	421,4	378,4	338,9	318,6	278,4
Темп росту, %	X	63,5	62,0	89,8	89,6	94,0	87,4
Культури плодів та ягідні	23,7	37,1	37,7	35,6	42,5	28,0	25,3
Темп росту, %	X	156,5	101,6	94,4	119,4	65,9	90,4
Виноград	30,2	37,4	38,9	50,8	62,1	30,6	21,9
Темп росту, %	X	123,8	104,0	130,6	122,2	49,3	71,6

Джерело: побудовано з використанням даних [7, 8].

Щодо соняшнику, то за останні 20 років виробництво даної культури тільки зростало, так у 2018 р. сільськогосподарські підприємства Миколаївської області звітували про максимальні валові збори у 801,1 тис. т, що у 3,4 рази більше за результат 2000 р. Проте, вже в наступному періоді показник зменшився на 3,4%, а у 2020 р. ще на 35%.

Аналогічна картина склалася і по виробництву плодівих культур та винограду — найбільші валові збори культур були у 2018 р., проте у 2019 р. та 2020 р. зафіксовано спад виробництва.

Спостерігається спад виробництва кормових культур, найменші валові збори у 2020 р. за період з 2000 р.

Цікавою є динаміка виробництва овочевих культур. Зокрема у 2000 р. валові збори овочів склали тільки 174,1 тис. т, а у 2018 р. — 515,6 тис. т, тобто кожного року показник зростав в середньому на третину. У 2019 р. спостерігається

невеликий спад — на 7,2%, проте у звітному році зафіксовано рекорд валові збори у 575,3 тис. т, тобто темп росту порівняно з 2000 р. становить 330,4%, у порівнянні з 2019 р. — 120,2 відсотки.

Таким чином, виробництво всіх видів продукції рослинництва коливається за роками. Виняток становить лише виробництво овочів. Відносно найбільша коливання валових зборів характерна для основних видів продукції рослинництва — зернових культур, що і визначає низьку стійкість виробництва продукції рослинництва в цілому.

Істотно змінилися співвідношення обсягів виробництва за категоріями господарств області. Якщо у 2010 р. на сільськогосподарських підприємствах вироблялося близько половини продукції, то у 2020 р. на їхню частку припадало майже дві треті. Ця категорія господарств (в тому числі фермерські господарства) стала основною у виробництві продукції сільського господарства.

Зміна обсягів виробництва продукції господарствах населення мало протилежну стосовно сільськогосподарським підприємствам тенденцію. У 2020 р. обсяг виробництва продукції рослинництва в цій категорії господарств склав 31,6% проти 35,2% у 2010 р.

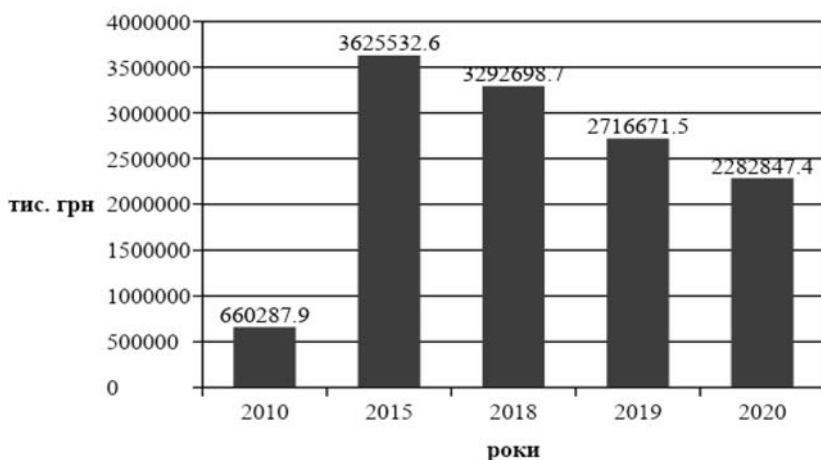
Таким чином, при виробництві таких видів продукції рослинництва, як зерно, насіння соняшнику, тобто, основних товарних культур, роль сільськогосподарських підприємств є вирішальною.

Реалізація продукції рослинництва дозволяє сільськогосподарським підприємствам отримати значну частину виручки. За останні 5 років майже 90% господарств Миколаївської області отримали стабільний прибуток від реалізації продукції рослинництва.

Зауважимо, що найбільший результат був у 2015 р., коли фінансовий результат до оподаткування збільшився у 5,5 рази порівняно з 2010 р. Після чого спостерігається зменшення показника у 2018—2020 рр. в середньому на 10—16 відсотків.

Частку продукції рослинництва у виручці від реалізації продукції сільського господарства складала не менше двох третин від загального доходу.

Для виробництва продукції рослинництва в сільськогоспо-

Рис. 3. Фінансові результати до оподаткування підприємств сільського, лісового та рибного господарства Миколаївської області

Джерело: побудовано з використанням даних [7].

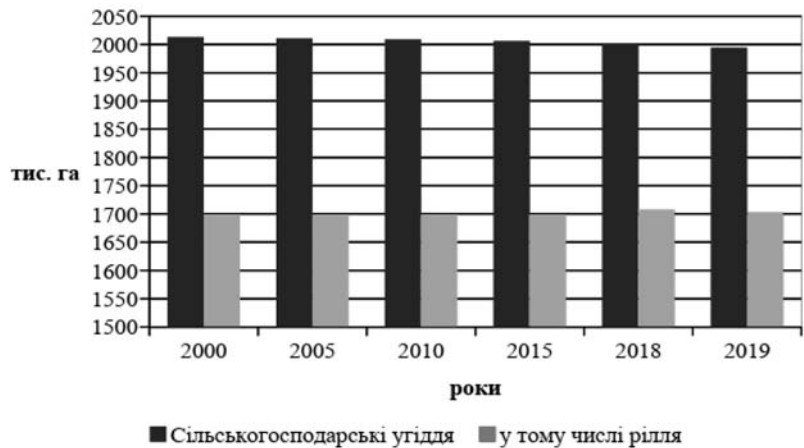
дарських підприємствах використовується значна частка ресурсів, які вони мають. Земельні угіддя, придатні для сільськогосподарського виробництва, призначені виключно для вирощування сільськогосподарської продукції [9]. Питома вага ріллі у площі сільськогосподарських угідь незначно коливається за роками в межах 84—85%, але за аналізований період дещо зросла.

Потрібно відмітити, що область забезпечена трудовими ресурсами. Так, за даними Головного управління статистики Миколаївської області, у 2021 р. на території регіону проживало 1107,7 тис. осіб з яких 349,3 тис. осіб — у сільській місцевості, що складає майже 32 відсотки від загального показника. При цьому кількість зайнятого населення у сільському господарстві в 2020 р. не перевищує 7% по області і складає 15,4 тис. осіб, що на 2,1 тис. осіб менше, ніж у 2019 р. [7].

Потрібно відмітити, що одним з факторів зменшення обсягів виробництва стало скорочення капітальних інвестицій у розвиток галузі (рис. 5).

Наведені дані (рис. 5) переконливо свідчать про зростання інвестиційної активності з 2010 р. до 2018 р., коли фінансові вливання зросли в динаміці у 5,6 рази. Проте вже у наступному році показник скоротився на майже на 14 %, а у 2020 р. ще на 24%. Отже, можна пов'язати зниження частки продукції рослинництва зі скорочення коштів, що вкладаються у розвиток галузі.

Таким чином, для виробництва продукції рослинництва в сільськогосподарських підпри-

Рис. 4. Динаміка площі сільськогосподарських угідь та ріллі на агропідприємствах Миколаївської області

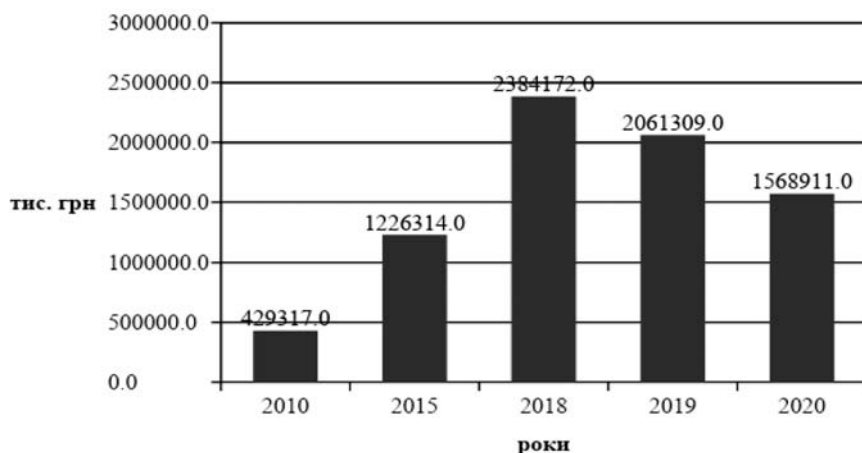
Джерело: побудовано з використанням даних [7].

ємствах регіону використовується значна частина ресурсів, але їх частка в загальному обсязі має тенденцію зниження, що свідчить про відносне скорочення розмірів галузі Миколаївської області.

Разом з тим в аналізованому періоді основну частину прибутку від сільськогосподарського виробництва в категорії господарств, що розглядається, отримували від виробництва продукції рослинництва, що свідчить про важливість галузі рослинництва для розвитку сільськогосподарського виробництва.

ВИСНОВКИ

Виробництво продукції рослинництва залишається основною галуззю в сільськогосподарському виробництві Миколаївської області. На її частку припадало в середньому за 2018—2020 рр. понад 86,4 % валової продукції сільського господарства, більша частина вироб-

Рис. 5. Динаміка капітальних інвестицій у сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг Миколаївської області

Джерело: побудовано з використанням даних [8].

ляється сільськогосподарськими підприємствами, в тому числі фермерськими господарствами.

Під посіви сільськогосподарських культур відводилося понад 85% ріллі, використовувалося близько 7% трудових ресурсів, капітальні інвестиції набули тенденції до зменшення.

Продукція рослинництва є нині найбільш рентабельним видом продукції сільське господарство. Реалізація продукції рослинництва дозволяє отримати основну частину прибутку на сільськогосподарських організаціях.

Незважаючи на сприятливі умови для ведення галузей рослинництва, важливе значення, яке вони мають для розвитку сільського господарства, їх відносні розміри в останні роки скорочуються, що є негативною тенденцією.

Література:

1. Офіційний сайт Уманського НУС. Стан галузі та перспективи розвитку рослинництва. URL: <https://crops.udau.edu.ua/ua/navchannya/cikavo/stan-galuzi-ta-perspektivi-rozvitku-roslinnictva.html> (дата звернення: 20.02.2024).

2. Андрийчук В. Г. Проблемні аспекти регулювання функціонування агропромислових компаній. Економіка АПК. 2014. № 2. С. 5—21.

3. Іваненко Т. Я., Лаврова О. М., Чиж Ю. О. Напрями розвитку зерновиробництва на інноваційній основі. Економіка та суспільство. 2016. № 6. С. 65—70.

4. Кушнірук В. С., Сирцева С. В. Тенденції розвитку виробництва та реалізації продукції рослинництва аграрними підприємствами Миколаївської області. Modern Economic. 2018. № 7. С. 98—106. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/> (дата звернення: 20.02.2024).

5. Червен І.І., Шебаніна О.В. Основні напрями оптимізації обсягів виробництва вітчизняної сільськогосподарської продукції. Вісник аграрної науки Причорномор'я. 2007. Вип. 2 (40). С. 3—10.

6. Виробництво продукції рослинництва на Миколаїщині знизилось на 70%. URL: <https://kurkul.com/news/569-virobnitstvo-produktsiyi-roslinnitstva-na-mikolayinschini-znizilos-na-70> (дата звернення: 20.02.2024).

7. Офіційний сайт Головного управління статистики у Миколаївській області. URL: <http://www.mk.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 20.02.2024).

8. AgroPortal.ua. Всупереч умовам ризикованого землеробства Миколаївщина лідує за показниками виробництва. URL: [https://agroportal.ua/publishing/analitika/indeks-apk-](https://agroportal.ua/publishing/analitika/indeks-apk-vopreki-usloviyam-riskovannogo-zemledeliya-nikolaevshchina-lidruet-po-pokazatelyam-proizvodstva)

[vopreki-usloviyam-riskovannogo-zemledeliya-nikolaevshchina-lidruet-po-pokazatelyam-proizvodstva](https://agroportal.ua/publishing/analitika/indeks-apk-vopreki-usloviyam-riskovannogo-zemledeliya-nikolaevshchina-lidruet-po-pokazatelyam-proizvodstva) (дата звернення: 20.02.2024).

9. Клочан І. В., Потриваєва І. А. Сучасний стан та основні напрями підвищення ефективності виробництва сільськогосподарської продукції в Миколаївській області. Агросвіт. 2019. № 24. С. 35—41.

References:

1. The official website of the Uman University of Applied Sciences. (2022), "The state of the industry and prospects for the development of crop production", available at: <https://crops.udau.edu.ua/ua/navchannya/cikavo/stan-galuzi-ta-perspektivi-rozvitku-roslinnictva.html> (Accessed: 20.02.2024).

2. Andriychuk, V. G. (2014), "Problem aspects of regulating the functioning of agro-industrial companies", *Ekonomika APK*, vol. 2, pp. 5—21.

3. Ivanenko, T. Ya., Lavrova, O. M., and Chyzh, Yu. O. (2016), "Directions for the development of grain production on an innovative basis", *Ekonomika ta suspil'stvo*, vol. 6, pp. 65—70.

4. Kushniruk, V. S. and Syrtseva, S. V. (2018), "Trends in the development of production and sale of plant products by agricultural enterprises of the Mykolaiv region", *Modern Economic*. [Online], vol. 7, pp. 98—106. available at: <https://modecon.mnau.edu.ua/> (Accessed: 02/20/2024).

5. Cherven I.I. and Shebanina O.V. (2007), "The main directions of optimization of domestic agricultural production volumes", *Visnyk ahrarnoyi nauky Prychornomor'ya*, Vol. 2 (40), pp. 3—10.

6. kurkul.com (2015), "The production of plant products in the Mykolayin region decreased by 70%", available at: <https://kurkul.com/news/569-virobnitstvo-produktsiyi-roslinnitstva-na-mikolayinschini-znizilos-na-70> (Accessed: 20.02.2024).

7. Official website of the Main Department of Statistics in the Mykolaiv region. (2024), available at: <http://www.mk.ukrstat.gov.ua/> (Accessed: 20.02.2024).

8. AgroPortal.ua. (2021), "Contrary to the conditions of risky agriculture, Mykolaiv Oblast leads in terms of production indicators", available at: <https://agroportal.ua/publishing/analitika/indeks-apk-vopreki-usloviyam-riskovannogo-zemledeliya-nikolaevshchina-lidruet-po-pokazatelyam-proizvodstva> (Accessed: 02/20/2024).

9. Klochan I. V., and Potriveva I. A. (2019), "Current state and main directions of increasing the efficiency of agricultural production in the Mykolaiv region", *Ahrosvit*, vol. 24, pp. 35—41. *Стаття надійшла до редакції 06.03.2024 р.*